

Rezultati istraživanja na temu pokretača nasilnog ekstremizma među mladima u Somboru¹

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

¹ Ovo istraživanje urađeno je uz finansijsku podršku Evropske unije i Ministarstva javne uprave Crne Gore. Njegov sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni na koji način ne može odražavati stavove donatora.

Ovaj projekat je podržan u okviru regionalnog projekta „Zajednice na prvom mestu: Stvaranje centra civilnog društva za rešavanje pitanja nasilnog ekstremizma - od prevencije do reintegracije“ koji sprovodi Forum MNE (Crna Gora), Centar za pravne građanske inicijative (Albanija), Nada i domovi za djecu BiH (Bosna i Hercegovina), Partneri Kosova - Centar za upravljanje sukobima (Kosovo), Centar za zajednički jezik (Severna Makedonija) i Kulturni centar DamaD (Srbija) koji finansira Evropska unija a sufinansira Ministarstvo za državnu upravu Crne Gore.

SADRŽAJ

OPIS UZORKA I OPŠTIH PODATAKA.....	3
MODIFIKOVANA BOGARDUSOVA SKALA SOCIJALNE DISTANCE	9
ODNOS PREMA MIGRANTIMA	15
ODNOS PREMA LGBTQ ZAJEDNICI.....	17
EFEKTI RAZLIČITIH DRUŠTVENIH ZBIVANJA NA MLADE	19
NAČIN PROVOĐENJA SLOBODNOG VREMENA MLADIH	20
OPRAVDANOST KORIŠĆENJA NASILJA	23
ANALIZA SKALE ESKREMIZMA I BRAVE SKALE	24

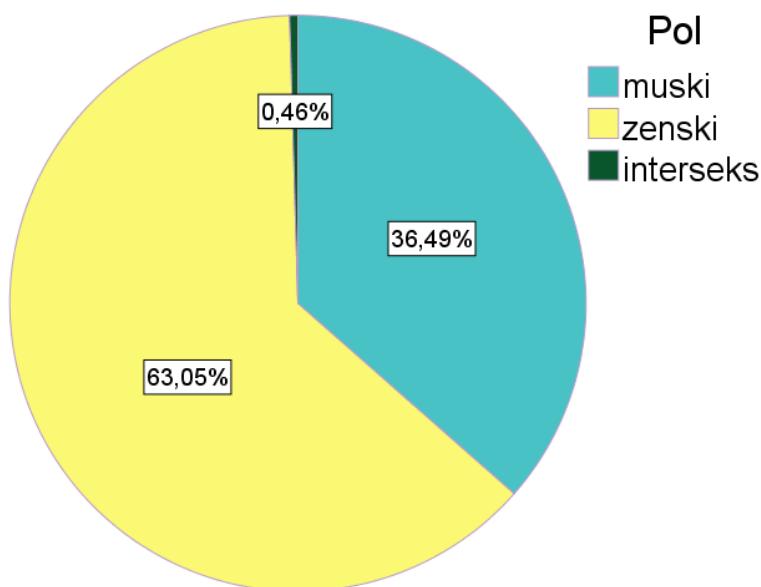
Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

OPIS UZORKA I OPŠTIH PODATAKA

Grafikon 1 Struktura uzorka prema polu

U istraživanju je učestvovalo ukupno N=436 ispitanika, od kojih je 63,05% ispitanika ženskog pola, 39,49% je muškog pola i 0,46% ispitanika (2 ispitanika) su se izjasnila kao interseks.

Funded by
the European Union

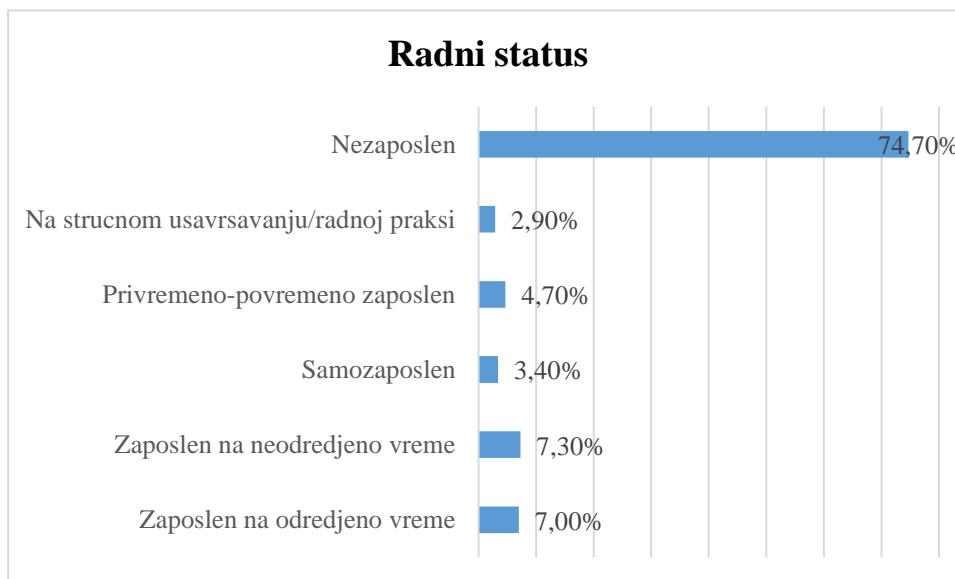
Montenegro
Ministry of Public Administration

Grafikon 2 Struktura uzorka prema nivou obrazovanja

U ukupnom uzorku najviše je ispitanika sa završenom osnovnom školom (njih 75,10%), nadalje onih koji imaju završenu srednju školu (15,20%), više ili visoko obrazovanje (5,10%), master ili specijalističke studije (4,20%) i jedna osoba sa doktoratom (0,20%).

Grafikon 3 Struktura uzorka prema radnom statusu

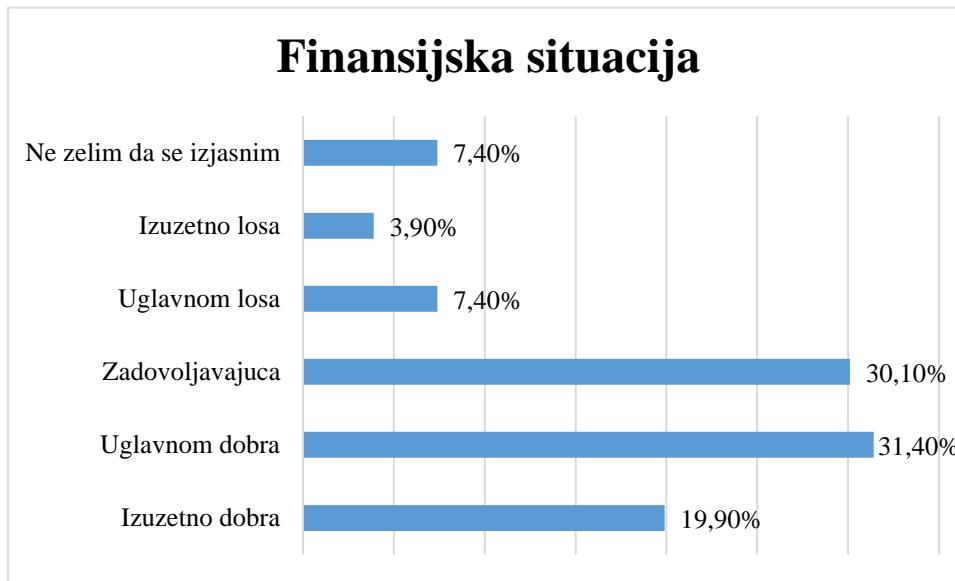
Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

Shodno obrazovanju (najveći broj ispitanika su srednjoškolci) i prosečnim godinama ispitanika ($M=18,28$), najveći broj ispitanika je nezaposlen 74,70%.

Grafikon 4 Struktura uzorka prema finansijskoj situaciji

Svoju finansijsku situaciju kao uglavnom dobru ocenjuje 31,40% ispitanika, a kao zadovoljavajući 30,10% ispitanika. Da im je finansijska situacija izuzetno dobra označilo je 19,90% ispitanika, 7,40% da je uglavnom loša i 3,90% da je izuzetno loša.

Grafikon 5 Struktura ispitanika prema veroispovesti

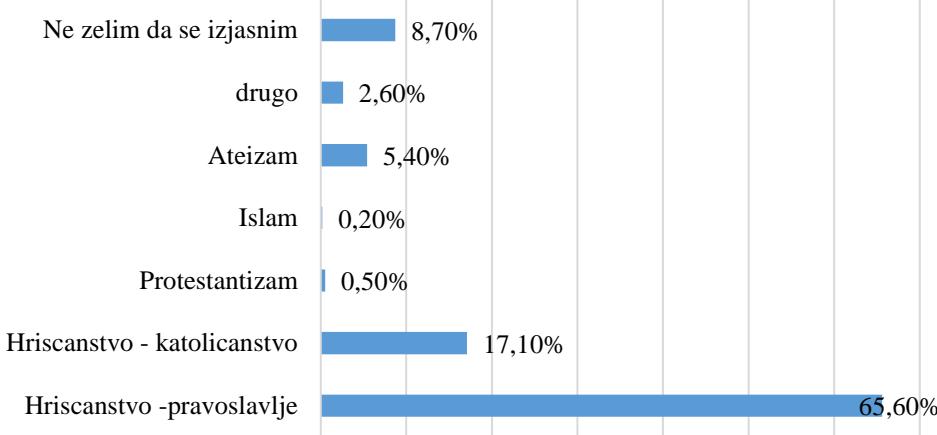

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

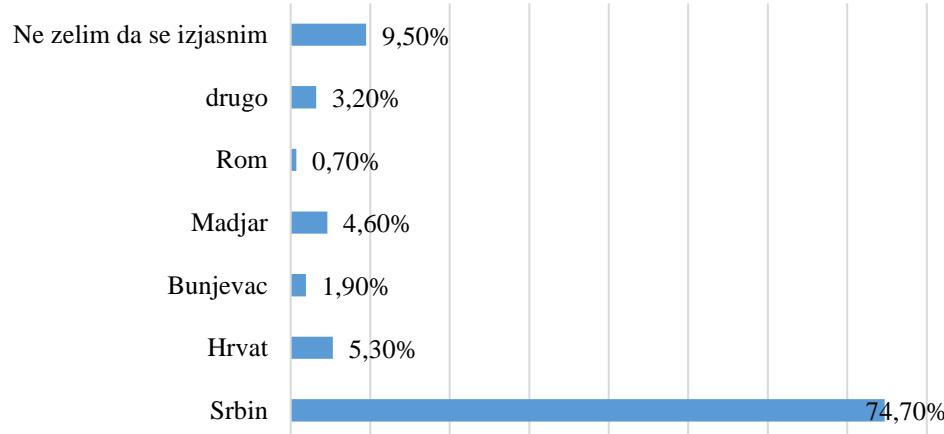
Veroispovest

Najviše ispitanika je pravoslavne veroispovesti (65,60%), te katoličke (17,10%).

Grafikon 6 Struktura uzorka prema nacionalnosti/etničkoj pripadnosti

Nacionalnost/etnička pripadnost

U uzorku je najviše ispitanika koji kao nacionalnu/etničku pripadnost označavaju Srbin (74,50%), dok 9,50% ne želi da se izjasni.

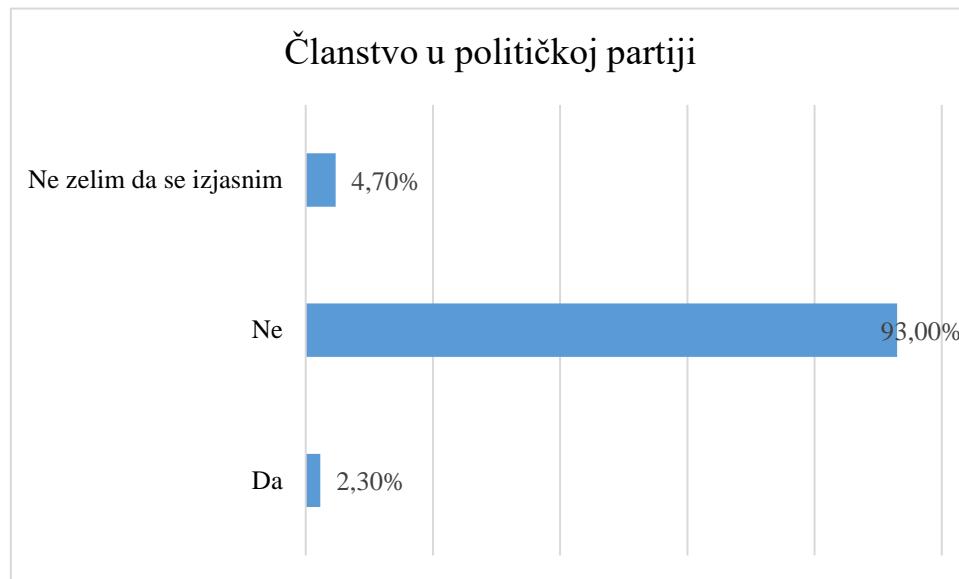

Funded by
the European Union

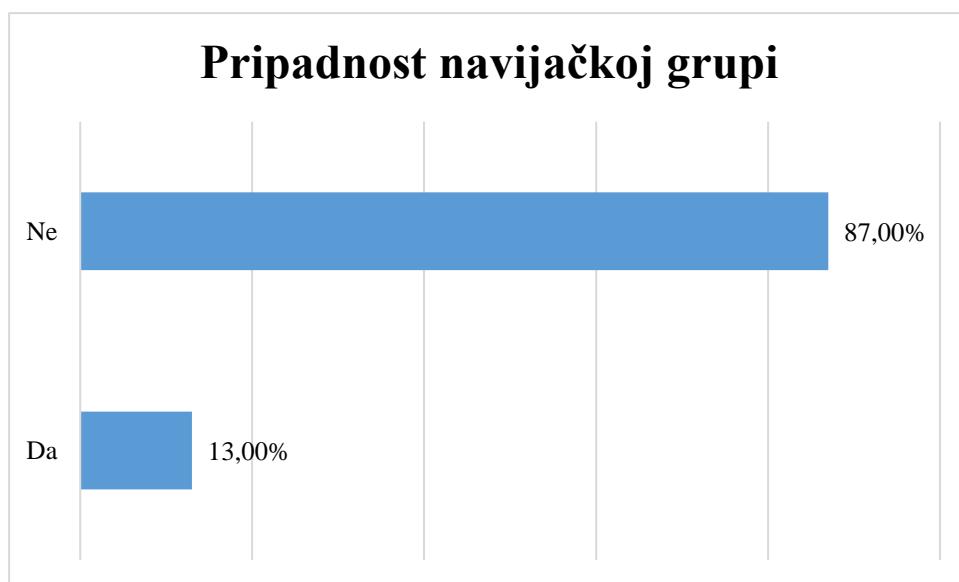
Montenegro
Ministry of Public Administration

Grafikon 7 Članstvo u političkoj partiji

Najveći deo ispitanika nije u nekoj političkoj partiji (93,00%), njih 2,30% je samo označilo da su pripadnici neke političke partije (4 iz SNS, 1 Narodna stranka i 1 POKS), a njih 4,70% ne želi da se izjasni.

Grafikon 8 Struktura uzorka prema pripadnosti navijačkoj grupi

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

Najveći procenat, 87% ispitanika, ne pripada ni jednoj navijačkoj grupi, dok se njih 13% (N=56) izjasnilo da su pripadnici neke navijačke grupe.

Grafikon 9 Struktura uzorka prema tome da li su volontirali i učestvovali u humanitarnim akcijama

53,20% ispitanika je označilo da je volontiralo ili učestvovalo u humanitarnim akcijama, naspram 46,80% koji to nisu.

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

MODIFIKOVANA BOGARDUSOVA SKALA SOCIJALNE DISTANCE

Tabela 1 Frekvencije odgovora na skali socijalne distance

	Migranti	Romi	LGBTQ+	Nacionalne manjine	Pripadnici drugih verskih zajednica	Neistomišljenici
Ne bih dozvolio da bude državljanin	89,50%	9,40%	23,20%	7,10%	7,50%	8,20%
Ne bih dozvolio da živi u mom susedstvu	88,50%	17,80%	28,30%	5,20%	5,20%	7,30%
Bio bih poznanik	29,90%	59,90%	53,10%	72,80%	75,60%	58,00%
Dozvolio bih da nekoliko porodica živi u mom susedstvu	27,30%	57,60%	44,40%	76,20%	76,50%	54,00%
Radio bih u kancelariji	25,90%	47,60%	51,50%	72,20%	78,60%	45,30%
Oženio bih se ili udala bih se za	18,00%	22,30%	18,80%	55,50%	71,50%	32,40%

U svrhu ispitivanja socijalne distance prema određenim grupama ljudi, korišćena je modifikovana verzija Bogardsusove skale socijalne distance. Ispitanici su imali za zadatak za svaku vrstu odnosa procene da li bi ga ostvarili ili ne sa određenom društvenom grupom. Procenti ispitanika koji su za svaki odnos označili određenu društvenu grupu dati su u tabeli iznad. Indikativno je to što čak 89,50% ispitanika ne bi dozvolilo migrantima da budu državljeni, a 23,20% njih to isto ne bi dozvolilo osobama koje su pripadnici LGBTQ+ populacije. U sopstvenom susedstvu 88,50% ispitanika ne bi dozvolilo život migrantima i 28,30% njih to ne bi dozvolilo osobama LGBTQ+ populacije. Samo njih 29,90% bi bilo poznanici sa migrantima, 27,30% bi dozvolilo nekolicini migrantskih porodica da žive u

Funded by
the European Union

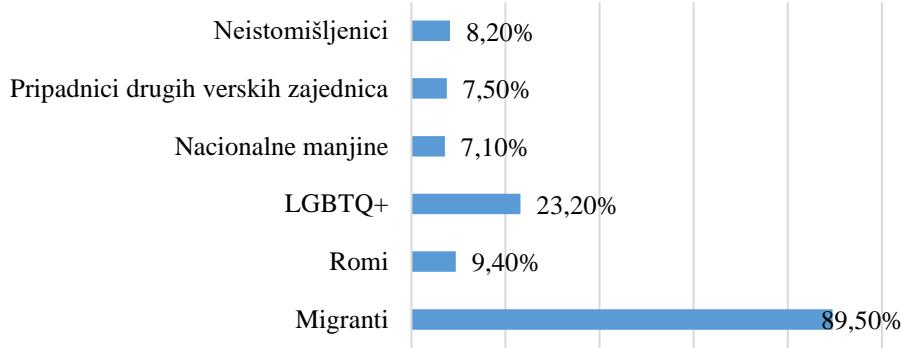

Montenegro
Ministry of Public Administration

susedstvu, 25,90% bi radilo u kancelariji sa migrantima i 18% bi se oženilo/udalo za nekoga ko je migrant, odnosno 22,30% njih bi se oženilo ili udalo za nekoga ko je Rom.

Grafikon 10

Ne bih dozvolio da bude državljanin

Više od polovine ispitanika (89,50%) migrantima ne bi dozvolili da budu državljanini naše zemlje. Pripadnicima LGBTQ+ populacije 23,20% ispitanika ne bi dozvolili da budu državljanini. Od 7 do 9% ispitanika ne bi dozvolili Romima, pripadnicima nacionalnih manjina i drugih verskih zajednica i neistomišljenicima da budu državljanini naše zemlje.

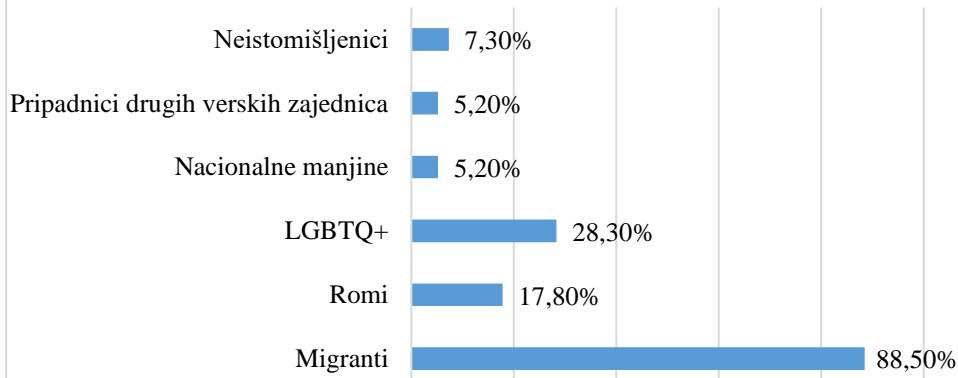
Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

Grafikon 11

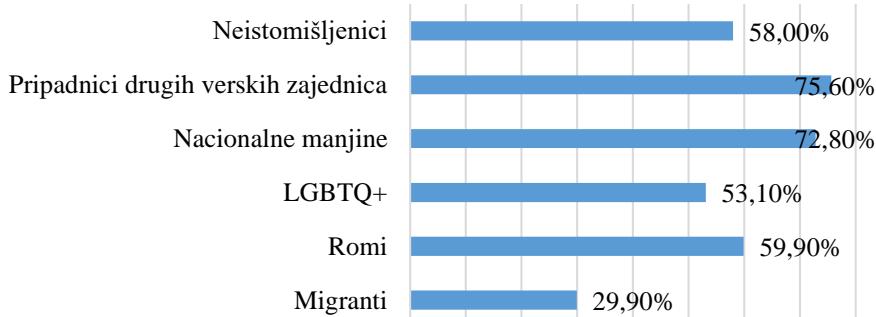
Ne bih dozvolio da živi u mom susedstvu

U grafikonu je jasno vidljiv stepen socijalne distance mladih prema migrantima u poređenju sa ostalim navedenim grupacijama. 88,50% ispitanika ne bi dozvolili migrantima da žive u susedstvu. U pogledu suživota u susedstvu, mladi su najtolerantniji prema pripadnicima nacionalnih manjina, pripadnicima drugih verskih zajednica i neistomišljenicima. Svaki treći ispitanik ne bi dozvolio osobi iz LGBTQ+ populacije da živi u njegovom susedstvu, dok 17,80% ispitanika ne žele Rome za komšije.

Grafikon 11

Bio bih poznanik

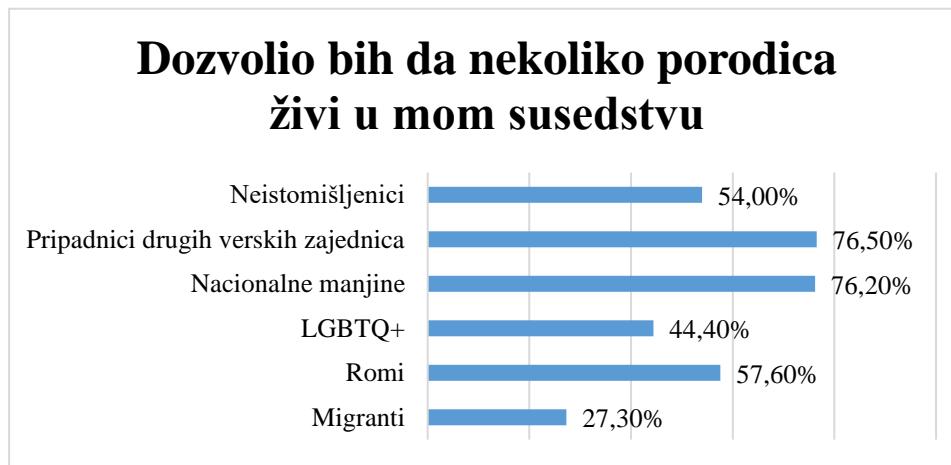

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

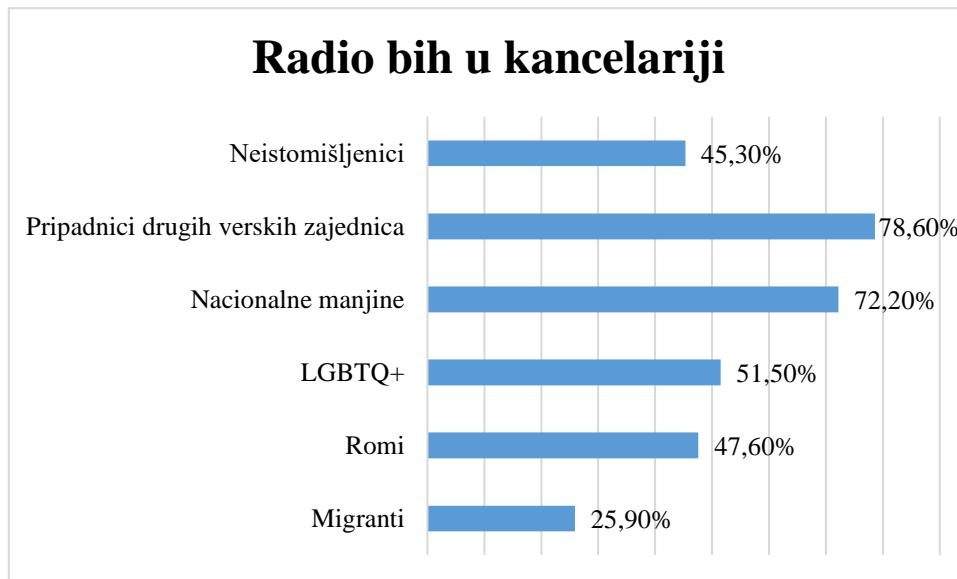
Grafikon pokazuje da i u pogledu poznanstva mladi najveću socijalnu distancu imaju prema migrantima. Samo 29,90% mlađih bili bi poznanici sa migrantima. Nešto više mlađih (53,10%) bili bi poznanici sa osobom iz LGBTQ+ populacije. Najviše mlađih izveštava da bi bilo poznanik sa pripadnicima drugih verskih zajednica (75,60%) i pripadnicima nacionalnih manjina (72,80%).

Grafikon 12

Prethodni grafikon koji je prikazivao socijalnu distancu u pogledu suživota u susedstvu pokazuje da su mlađi najtolerantniji prema pripadnicima nacionalnih manjina, pripadnicima drugih verskih zajednica i neistomišljenicima. Ista situacija je i u pogledu ograničenog broja porodica u susedstvu. Najveća socijalna distanca je prema migrantima; samo 25,90% mlađih bi dozvolili da nekoliko porodica migranata živi u njihovom susedstvu.

Funded by
the European UnionMontenegro
Ministry of Public Administration

Grafikon 13

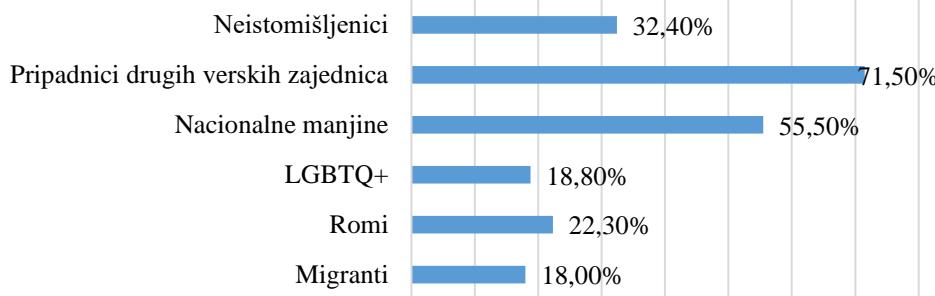
I u segmentu radnih odnosa najveća socijalna distanca beleži se prema migrantima. Skoro 75% ne žele da rade u kancelariji sa migrantima. Nakon migranata, slede neistomišljenici, pa Romi i LGBTQ+ populacija. U pogledu zajedničkog rada u kancelariji, a u poređenju sa pripadnicima ostalih navedenih društvenih grupa, mladi su u većoj meri tolerantniji prema pripadnicima nacionalnih manjina i drugih verskih zajednica.

71,50% ispitanika ne bi imali problem da stupe u brak sa osobom koja pripada drugoj verskoj zajednici. Oko polovine mlađih ne bi imali problem da stupe u brak sa osobom koja pripada nacionalnim manjinama. Mladi su u ovom slučaju najveću socijalnu distancu pokazali prema migrantima, pripadnicima LGBTQ+ populacije kao i Romima. Oko 80% ispitanika ne bi želeli da stupe u brak sa migrantima, pripadnicima LGBTQ+ populacije i Romima.

Funded by
the European UnionMontenegro
Ministry of Public Administration

Grafikon 15

Oženio bih se ili udala bih se za

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

ODNOS PREMA MIGRANTIMA

Tabela 2 Deksriptivni pokazatelji odgovora ispitanika na pitanja o odnosu prema migrantima

		Frekvencija	Procenat
Prisustvo migranata u mojoj okolini dozivljavam kao pretnju	Ne slažem se u potpunosti	54	13,20%
	Ne slažem se	38	9,29%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	79	19,32%
	Slažem se	71	17,36%
	U potpunosti se slažem	167	40,83%
U odredjenim situacijama (ugrozena bezbednost, zastita integriteta, zastita tebi bliske osobe, itd.) opravdano je koristiti nasilne vidove ponasanja u kontaktu sa migrantima	Ne slažem se u potpunosti	83	19,76%
	Ne slažem se	48	11,43%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	58	13,81%
	Slažem se	61	14,52%
	U potpunosti se slažem	170	40,48%
Migranti i njihova prisutnost u Somboru ugrozavaju moj kulturni identitet	Ne slažem se u potpunosti	120	28,71%
	Ne slažem se	77	18,42%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	71	16,99%
	Slažem se	49	11,72%
	U potpunosti se slažem	101	24,16%
Isao/la bih na proteste protiv migranta	Ne slažem se u potpunosti	157	37,38%
	Ne slažem se	47	11,19%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	51	12,14%
	Slažem se	38	9,05%
	U potpunosti se slažem	127	30,24%
Bio/la bih clan udruzenja/neformalne grupe koja za cilj ima zagovaranje da se migrantima onemoguci boravak u Somboru	Ne slažem se u potpunosti	160	38,19%
	Ne slažem se	48	11,46%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	49	11,69%
	Slažem se	40	9,55%
	U potpunosti se slažem	122	29,12%
Deci migranta nije mesto u redovnim skolama u Somboru	Ne slažem se u potpunosti	169	40,53%
	Ne slažem se	59	14,15%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	74	17,75%
	Slažem se	35	8,39%
	U potpunosti se slažem	80	19,18%
Sva deca bez obzira na nacionalnost treba da se skoluju na srpskom jeziku	Ne slažem se u potpunosti	107	26,03%
	Ne slažem se	59	14,36%

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

	Niti se slažem, niti se ne slažem	74	18,00%
	Slažem se	43	10,46%
	U potpunosti se slažem	128	31,14%

Čak 58,29% ispitanika se slaže i u potpunosti slaže da prisustvo migranata u njihovoj okolini predstavlja pretnju za njih i njih 55% smatra da je opravdano koristiti nasilne vidove ponašanja u kontaktu sa migrantima ukoliko im je ugrožena bezbednost, da bi zaštitili vlastiti integritet ili druge osobe. Da prisustvo migranata ugrožava njihov kulturni identitet smatra 35,88% mladih, naspram 37,13% koji to ne smatraju. Da bi išli na protest protiv migranata slaže se u potpunosti svaki treći ispitanik (30,90%) i 37,38% se u potpunosti ne slaže sa ovom tvrdnjom. Slična je stvar i sa time da li bi bili član udruženja/neformalne grupe koja za cilj ima zagovaranje da se migrantima onemogući boravak u Somboru - 29,12% se u potpunosti slaže, 9,55% se slaže, dok se 38,19% u potpunosti ne slaže i 11,46% se ne slaže. 54,68% ispitanika se ne slaže sa tvrdnjom da deci migranata nije mesto u redovnim školama u Somboru, sa njih 27,47% se slaže sa ovom tvrdnjom. Oko 40% ispitanika izražava slaganje i neslaganje sa tvrdnjom *Sva deca bez obzira na nacionalnost treba da se školuju na srpskom jeziku.*

ODNOS PREMA LGBTQ ZAJEDNICI

Tabela 3 Deksiptivni pokazatelji odgovora ispitanika na pitanja o odnosu prema gej osobama

		Frekvencija	Procenat
Za mene je homoseksualnost prihvatljiva	Ne slažem se u potpunosti	130	31,55%
	Ne slažem se	35	8,50%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	61	14,81%
	Slažem se	34	8,25%
	U potpunosti se slažem	152	36,89%
Uzivam u drustvu gej ljudi	Ne slažem se u potpunosti	191	46,70%
	Ne slažem se	41	10,02%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	66	16,14%
	Slažem se	34	8,31%
	U potpunosti se slažem	77	18,83%
Homoseksualnost je nemoralna	Ne slažem se u potpunosti	200	50,13%
	Ne slažem se	41	10,28%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	60	15,04%
	Slažem se	26	6,52%
	U potpunosti se slažem	72	18,05%
Izbegavam gej osobe	Ne slažem se u potpunosti	228	55,88%
	Ne slažem se	43	10,54%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	52	12,75%
	Slažem se	25	6,13%
	U potpunosti se slažem	60	14,71%
Nije mi bitno da li su moji prijatelji gej ili strejt	Ne slažem se u potpunosti	115	27,64%
	Ne slažem se	31	7,45%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	50	12,02%
	Slažem se	35	8,41%
	U potpunosti se slažem	185	44,47%
Mislim da homoseksualci ne treba da rade sa decom	Ne slažem se u potpunosti	180	44,12%
	Ne slažem se	45	11,03%
	Niti se slažem, niti se ne slažem	57	13,97%
	Slažem se	20	4,90%
	U potpunosti se slažem	106	25,98%
Za mene je homoseksualnost neprihvatljiva po svakom osnovu	Ne slažem se u potpunosti	220	53,66%
	Ne slažem se	37	9,02%

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

	Niti se slažem, niti se ne slažem	51	12,44%
	Slažem se	20	4,88%
	U potpunosti se slažem	82	20,00%

Da im je homoseksualnost prihvatljiva u potpunosti se slaže 36,89% ispitanika i 8,25% se slaže, dok se 31,55% u potpunosti ne slaže i 8,50% se ne slaže sa ovom tvrdnjom. Ipak, 56,72% ispitanika se ne slaže sa tvrdnjom da uživa u društvu gej ljudi, naspram 27,14% koji se slažu sa tom tvrdnjom. Iako više od polovine ispitanika ne uživa u društvu gej ljudi, 66,42% se ne slaže sa tvrdnjom da je homoseksualnost nemoralna i 66,12% osoba ne izbegava gej osobe, dok ih 20,84% izbegava. 34,69% ispitanika se ne slaže sa tvrdnjom da im nije bitno da li su im prijatelji gej ili strejt, dok na to ne obraća pažnju 52,88% ispitanika.

30,88% ispitanika smatra da homoseksualci ne treba da rade sa decom, dok se 55,15% ne slaže sa tom tvrdnjom. Konačno, 62,68% ispitanika se ne slaže da im je homoseksualnost neprihvatljiva po svakom osnovu, naspram 24,88% ispitanika koji se slažu sa ovom tvrdnjom.

Tabela 4 Prosečan ostvaren skor na svakoj od tvrdnji

	Prosečna vrednost (Max.=5)
Prisustvo migranata u mojoj okolini dozivljavam kao pretnju	3,63
U određenim situacijama (ugrozena bezbednost, zaštita integriteta, zaštita tebi bliske osobe, itd.) opravdano je koristiti nasilne vidove ponasanja u kontaktu sa migrantima	3,45
Migranti i njihova prisutnost u Somboru ugrozavaju moj kulturni identitet	2,84
Isao/la bih na proteste protiv migranta	2,84
Bio/la bih član udruženja/neformalne grupe koja za cilj ima zagovaranje da se migrantima onemoguci boravak u Somboru	2,80
Deci migranta nije mesto u redovnim skolama u Somboru	2,52
Sva deca bez obzira na nacionalnost treba da se skoluju na srpskom jeziku	3,06
Za mene je homoseksualnost prihvatljiva	3,10
Uživam u društvu gej ljudi	2,43
Homoseksualnost je nemoralna	2,32
Izbegavam gej osobe	2,13
Nije mi bitno da li su moji prijatelji gej ili strejt	3,35
Mislim da homoseksualci ne treba da rade sa decom	2,58

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

Za mene je homoseksualnost neprihvatljiva po svakom osnovu

2,29

EFEKTI RAZLIČITIH DRUŠTVENIH ZBIVANJA NA MLADE

Tabela 5 Efekti nekih društvenih dešavanja na aspekte života mladih

	Fizička sigurnost	Mentalno zdravlje	Blagostan je	Sigurnost mojih bližnjih	Nacionalni identitet	Porodične vrednosti	Radno mesto/za poslenje	Svakodnevni život i funkcioni sanje
Usvajanje Zakona o istopolnim zajednicama	19,80%	32,49%	23,86%	14,72%	24,37%	53,81%	13,71%	31,47%
Pridruživanje Srbije Evropskoj uniji	18,60%	13,95%	10,47%	11,63%	42,44%	10,47%	29,65%	31,40%
Rehabilitacija ratnih zločinaca	52,81%	27,53%	26,40%	39,89%	15,73%	10,67%	6,74%	26,40%
Pandemija koronavirusa	30,75%	70,36%	37,40%	55,40%	9,42%	16,34%	42,38%	70,36%
Politička scena u Srbiji	24,22%	54,26%	31,84%	25,11%	30,49%	16,59%	48,88%	40,36%
Migranti	81,69%	28,45%	29,01%	71,83%	29,30%	18,03%	15,21%	49,86%
LGBTQ	29,80%	54,97%	33,11%	20,53%	33,11%	54,30%	19,21%	33,11%
Nacionalne manjine	13,04%	8,70%	13,04%	9,78%	40,22%	19,57%	22,83%	17,39%
Osobe drugačijeg političkog mišljenja	19,40%	29,85%	19,40%	11,19%	13,43%	8,96%	29,85%	24,63%

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

Osobe koje su drugačije veroispovesti od moje	20,43%	16,13%	29,03%	13,98%	26,88%	22,58%	15,05%	18,28%
---	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

Mladi u najvećoj meri kao **pretnju fizičkoj sigurnosti** označavaju migrante - čak 81,69% ispitanika, zatim sledi rehabilitacija ratnih zločinaca (52,81%) i pandemija koronavirusa (30,75%). U pogledu **mentalnog zdravlja** više od dve trećine mladih (70,36%) navodi pandemiju koronavirusa kao situaciju koja ugrožava njihovo mentalno zdravlje. Oko polovine ispitanika navodi da im politička scena ugrožava mentalno zdravlje, dok svaka treća mlada osoba navodi da pripadnici LGBTQ+ populacije i migranti ugrožavaju njihovo mentalno zdravlje. Pandemija koronavirusa negativno utiče na **blagostanje** svake treće mlade osobe, a LGBT osobe utiču na blagostanje kod 33,11% ispitanika. Pored toga, mladi kao opasnost po sopstveno blagostanje u 29,01% slučajeva navode migrante i u 31,84% slučajeva političku scenu u Srbiji. U pogledu situacija i grupa ljudi koji ugrožavaju **sigurnost njihovih bližnjih** mladi na prvo mesto stavlju migrante (71,83%), zatim pandemiju koronavirusa (55,40%). Kao opasnost za njihov **nacionalni identitet** 42,44% ispitanika vidi pridruživanje Srbije Evropskoj Uniji 40,22% ispitanika navodi nacionalne manjine i svaka treća okoba navodi LGBT populaciju (33,11%) i migrante (29,30%). U pogledu **porodičnih vrednosti**, kao najzastupljeniji odgovori ispoljili su se sutuacije/grupe ljudi koji izlaze iz heteronormativnih okvira. 53,81% mladih smatra da bi usvajanje Zakona o istopolnim zajednicama ugrozilo porodične vrednosti, a 54,30% pripadnike LGBTQ+ populacije vidi kao grupu ljudi koji ugrožavaju porodične vrednosti. Oko polovine mladih kao opasnost po **radno mesto/zaposlenje** navodi političku scenu u Srbiji i 42,38% pandemiju koronavirusa. Više od dve trećine mladih (70,36%) navodi da im pandemija koronavirusa ugrožava **svakodnevni život i funkcionisanje**. Polovina (49,86%) navodi migrante, a 40,36% mladih političku scenu u Srbiji kao faktore koji im ugrožavaju svakodnevni život i funkcionisanje.

NAČIN PROVOĐENJA SLOBODNOG VREMENA MLADIH

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

Grafikon 14 Način provođenja slobodnog vremena mladih

Provodenje slobodnog vremena (u satima)

Na grafikonu 16 prikazan je prosečan broj sati za određene aktivnosti u kojima mladi provode svoju svakodnevnicu. Mladi oko 6 sati provode sa svojom porodicom, uživo se druže sa prijateljima 4,25 sati, na društvenim mrežama provode 3,45 časova, gledajući filmove i serije nešto malo više od sat i po i manje od sat vremena dnevno provode igrajući igrice, u organizovanim kreativnim/umetničkim aktivnostima, organizovanim edukativnim aktivnostima i čitanju.

Tabela 6 Provodenje vremena u fizičkim aktivnostima

	Nikad	Retko	Često
Trčanje	25,10%	50,00%	24,90%
Voznja bicikla	10,20%	36,00%	53,80%
Trening u teretani	54,40%	24,00%	21,60%
Plivanje	38,90%	53,10%	7,90%
Sportski treninzi	37,50%	29,30%	33,30%
Boravak u prirodi	5,70%	28,40%	66,00%
Druge vrste treninga (aerobik, pilates, zumba, plesovi, joga i sl.)	65,70%	20,60%	13,80%

Polovina ispitanika retko ide na trčanje, a po četvrtina to čini nikada ili često. U vožnji bicikla često vreme provodi 53,80% ispitanika. U teretanu ne ide 54,40% ispitanika, na

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

plivanje ne ide 38,90%, dok to retko čini 53,10% i 7,90% često. Na sportske treninge nikad ne ide 37,50% ispitanika, 29,50% to čini retko i 30,30% često. U prirodi često boravi 66,00% ispitanik, 28,40 boravi retko i 5,70% nikada.

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

OPRAVDANOST KORIŠĆENJA NASILJA

Tabela 7 Opravdanost korišćenja nasilja

	U potpunosti se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti se ne slažem	Slažem se	Slažem se u potpunosti
Kreiralo bolje društvo	70,85%	8,06%	10,66%	2,61%	7,82%
Kreirali bolji životni uslovi za mene i moje bližnje	57,78%	14,39%	14,39%	3,77%	9,67%
Postigao određeni religijski ili politički cilj	77,62%	9,05%	5,48%	3,33%	4,52%
Izborio za prava/položaj ugroženih društvenih grupa	52,15%	15,55%	15,79%	5,98%	10,53%
Izborio za sopstvena prava i sigurnost	34,84%	15,75%	16,95%	10,74%	21,72%
Suprotstavio ugnjetavanju meni bliskih ljudi	35,37%	14,88%	16,59%	12,20%	20,98%
Izborio da oni koji misle drugačije počnu razmišljati ispravno odnosno onako kako ja razmišljam	75,60%	8,61%	7,89%	2,39%	5,50%
Proširila učenja koje moja verska zajednica propagira	81,62%	8,35%	3,58%	2,63%	3,82%
Sledili stavovi političkih lidera	90,55%	4,23%	2,74%	1,24%	1,24%
Odbranio licni integritet i integritet mojih bližnjih	40,60%	13,53%	17,04%	8,77%	20,05%
Odbranila bezbednost države	53,42%	11,90%	12,41%	6,84%	15,44%

U Tabeli 7 prikazani su procenti odgovora ispitanika o opravdanosti korišćenja nasilja u određenim situacijama. Ohrabrujuće je što većina ispitanika ne smatra opravdanom upotrebu nasilja u većini situacija. Preko 70 ispitanika se u potpunosti ne slaže da je opravdano koristiti nasilje da bi se kreiralo bolje društvo, postigao određeni religijski ili politički cilj, da bi se neko naterao da razmišlja isto kao i mi, proširila učenja sopstvene verske zajednice i sledili stavovi političkih lidera (čak 90,55%). Svaki treći ispitanik izražava slaganje ili potpuno slaganje da je opravdano koristiti nasilje da bi se izborio za sopstvena prava i sigurnost, da bi se suprotstavilo ugnjetavanju njima bliskih ljudi, i odbrani lični integritet i integritet bližnjih.

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

ANALIZA SKALE ESKTREMIZMA I BRAVE SKALE

Tabela 8 Osnovni deskriptivni pokazatelji

	N	Min.	Max.	M	SD	Sk. (S.E.)	Ku.(S.E.)
Esktremizam	436	1,14	6,71	3,06	1,01	,58 (.12)	,41 (.23)
Kulturni identitet i povezanost	436	1,00	5,00	3,67	,90	-,55 (.12)	,08(.23)
Povezanost sa ljudima iz drugih zajednica	436	1,00	5,00	3,58	,94	-,52 (.12)	-,08(.23)
Povezujući kapital	436	1,00	5,00	2,10	,92	,70 (.12)	-,03(.23)
Ponašanje povezano sa nasiljem	436	1,00	5,00	3,66	1,10	-,51 (.12)	-,51(.23)
<u>Uverenja povezana sa nasiljem</u>	<u>436</u>	<u>1,00</u>	<u>5,00</u>	<u>1,64</u>	<u>,80</u>	<u>1,66 (.12)</u>	<u>1,15(.23)</u>

N= broj ispitanika, Min.= minimum, Max.= maksimum, M= aritmetička sredina, SD= standardna devijacija, Sk.= nakrivljenost, Ku.= spljoštenost

Kako je u ranijim analizama potvrđeno, skala ekstremizma ima jednofaktorsko rešenje i ono je nazvano Ekstremizam, dok BRAVE skala ima rešenje sa pet faktora i to su: kulturni identitet i povezanost, povezanost sa ljudima iz drugih zajednica, povezujući kapital, ponašanje povezano sa nasiljem i uverenja povezana sa nasiljem. Na svim skalama odgovore su dali svi ispitanici, njih N=436, a vrednosti odgovora se u teorijskom rasponu kreću od 1 do 7 za ekstremizam i od 1 do 5 za subskale BRAVE skale, dok se empirijske dobijene maksimalne i minimalne vrednosti kreću od 1 do 5 za subskale BRAVE skale i od 1.14 do 6.71 za skalu ekstremizma. Analizirajući srednje vrednosti ostvaren na svakoj od skala uočava se da od svih subskala BRAVE skale najveću srednju vrednost odgovora ispitanici ostvaruju na kulturnom identitetu ($M=3.67$) i ponašanju vezanom za nasilje ($M=3,66$) i povezanosti sa ljudima iz drugih zajednica ($M=3,58$), dok imaju izuzetno nizak skor na subskali uverenja koja su povezana sa nasiljem ($M=1,64$) i na povezujućem kapitalu ($M=2,10$). Vrednosti skjunisa i kurtozisa se kreću u dozvoljenom rasponu od ± 2 , te se može smatrati da dobijena empirijska raspodela odgovora ne odstupa od očekivane normalnosti distribucije.

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

Tabela 9 Korelacija među varijablama

	1	2	3	4	5	6
1. Eskremizam	1	,174**	-,185**	,039	-,001	,337**
2. Kulturni identitet i povezanost		1	,067	,175**	,208**	-,059
3. Povezanost sa ljudima iz drugih zajednica			1	,066	,310**	-,150**
4. Povezujući kapital				1	,144**	,032
5. Ponašanje povezano sa nasiljem					1	-,140**
6. Uverenja povezana sa nasiljem						1

Tabela korelacija ukazuje na to da je ekstremizam slabo do umereno povezan sa kulturnim identitetom i povezanošću, sa povezanošću sa ljudima iz drugih zajednica i sa uverenjima koja su u vezi sa nasiljem.

Tabela 10 Rezultati regresione analize

Model	B	SE B	β	t	p	
1 Uverenja povezana sa nasiljem	,43	,06	,34	7,50	.00	$R^2=.114$ $F=55,63, p<.01$
2 Uverenja povezana sa nasiljem	,44	,06	,35	7,86	.00	$R^2=.151$
Kulturni identitet i povezanost	,22	,05	,19	4,39	.00	$F=38,60, p<.01$
Uverenja povezana sa nasiljem	,41	,05	,33	7,37	.00	
3 Kulturni identitet i povezanost	,23	,05	,20	4,36	.00	$R^2=.173$ $F=30,17, p<.01$
Povezanost sa ljudima iz drugih zajednica	-,16	,04	-,15	-3,38	.00	

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

Pre sprovodenja multiple linerane regresione analize sprovedene su preliminarne analize kako bi se utvrdilo da ne postoje značajna odstupanja od očekivane normalnosti, linearnosti, multikolinearnosti i homoskendisciteta.

Korišćena je stepwise verzija multiple regresione analize u kojoj se započinje sa dodavanjem jedne po jedne nezavisne varijable u jednačinu ukoliko zadovoljavaju statistički kriterijum, ali ukoliko prestanu da doprinose modelu one bivaju isključene.

Rezultati ukazuju da se kao faktor koji je najviše povezan sa ekstremizmom izdvaja uverenja povezana sa nasiljem i ona samostalno mogu da objasne oko 11,4% prisutnog ekstremizma u uzorku. Što su jača uverenja povezana sa nasiljem kod ispitanika, to je viši stepen ekstremima. Isti slučaj je i sa kulturnim identitetom i povezanoću, te što je jači kulturni identitet i povezanost unutar svoje kulturne zajednice, to je viši stepen ekstremizma. Na kraju dokazi i povezanost sa ljudima iz drugih zajednica koja je negativno povezana sa ekstremizmom u smislu da što osoba ima više povezanosti sa ljudima iz drugih zajednica (verskih i kulturnih), to je stepen ekstremizma niži. Ponašanje povezano sa nasiljem i povezujući kapital se nisu izdvojili kao značajni prediktori ekstremizma.

Tabela 11 Razlika u ostvarenim skorovima s obzirom na pol

	Muški			Ženski			t	df	p
	M	SD	N	M	SD	N			
Eskstremizam	3,36	1,07	158	2,89	,93	273	4,61	429	,00
Kulturni identitet i povezanost	3,79	,87	158	3,60	,91	273	2,16	429	,03
Povezanost sa ljudima iz drugih zajednica	3,36	,95	158	3,69	,91	273	-3,56	429	,00
Povezujući kapital	2,27	,97	158	2,01	,88	273	2,89	429	,00
Ponašanje povezano sa nasiljem	3,52	1,10	158	3,74	1,09	273	-1,94	429	,05
Uverenja povezana sa nasiljem	1,89	,92	158	1,48	,68	273	5,25	429	,00

T test za nezavisne uzorke upotrebljen je kako bi se ispitalo postojanje statistički značajne razlike između muških i ženskih u skorovima koje postižu na datim faktorima Skale

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration

ekstremizma i BRAVE skale. Razlika između muškaraca i žena uočena je kod svih subskala, osim kod ponašanje koje je povezano sa nasiljem. Naime, muški ispitanici imaju viši stepen ekstremizma, jači kulturni identitet i povezanost, nešto jači povezujući kapital (poverenje u vladu i njene institucije) i imaju izraženija uverenja koja su povezana sa nasiljem. Sa druge strane, ženski ispitanici ostvaruju više skorove na subskali povezanosti sa ljudima iz drugih zajednica.

Tabela 12 Razlika u ostvarenim skorovima s obzirom na pripadnost navijačkoj grupi

	Da			Ne			t	df	p
	M	SD	N	M	SD	N			
Eskstremizam	3,31	1,05	56	3,01	1,00	376	2,10	430	,04
Kulturni identitet i povezanost	4,02	,93	56	3,62	,89	376	3,11	430	,00
Povezanost sa ljudima iz drugih zajednica	3,43	,84	56	3,59	,95	376	-1,22	430	,22
Povezujući kapital	2,28	,98	56	2,07	,92	376	1,62	430	,10
Ponašanje povezano sa nasiljem	3,50	1,22	56	3,68	1,07	376	-1,13	430	,26
Uverenja povezana sa nasiljem	2,14	1,07	56	1,55	,72	373	5,31	430	,00

U poređenju odgovora ispitanika koji su označili da su pripadnici neke navijačke grupe i ispitanika koji su označili da nisu pripadnici neke navijačke grupe, rezultati ukazuju da pripadnici neke od navijačkih grupa ostvaruju više skorove na skale ekstremizma, da imaju jači kulturni identitet i povezanost, te da imaju snažnija uverenja koja su u vezi sa nasiljem. Iako su razlike statistički značajne, treba obratiti pažnju na iznos aritmetičke sredine, kao, na primer, kod uverenja koja su povezana sa nasiljem gde pripadnici navijačkih grupa imaju statistički značajno viši skor, ali je taj skor i dalje nizak ($M=2,14$).

Funded by
the European Union

Montenegro
Ministry of Public Administration